

CRNO-BELE ASOCIJACIJE U PARISKO POZNO LETO

CRNO BRDO I VELIKA VODA NA KRAJU

*ništa neće reći posljednji čovjek na crnu brdu
gol pogrčen i bit će mu hladno
mislić će da se ptice međusobno još razumiju
ali one će gnijljati kraj njega
a crni nikako da izađu da se pomnože i da tako
[teći počne*

*zaplakat će
i stotinu jeka će mu vratiti plać i on će praviti krugove
oko brda bez raslinja i golog samog čovjeka
kao da je žamor gradski okolo pričinit će mu se
voda će biti veća od najveće i grohotat će kao žena
[pijandura*

*žene će se sjetiti
ali brdo golo i čamac od čega napraviti
jer pričinit će mu se da je žena iza vode onamo*

*a voda će likovati
ti si napravio konačnu samoću sebi
govorit će voda
i od jeda i moći tvoje ja sam zatravana
i bez riba kao oči bez zjenica sam*

*konačnu samoću konačnu samoću svoju
i moju gorku samoću
gdje su ti lađe*

*voda će ga ostaviti na miru i valjati se velika nekamo
a on će rukama prebirati po krugovima vraćenih jeka
i pričinit će mu se to kao žamor predvečerja*

[u gradovima
Stijepo MIJOVIĆ

*ovaj grad trebalo bi srušiti do temelja
u zidovima su mali miševi
koji noću šecu po našim licima
sobe plaću glasom klavira svoju
neshvatljivu kaznu klečeci
ovdje je naša propala samoća
ovdje je kompromitirana sreća kojom smo
hiljadu godina zaključavali brave
u devet na večer
ovdje tamna zrcala unakazuju lik
još uvijek ništa ne poznajemo tako dobro
kao dosada
kao nedjelju popodne izvučenu iz mulja
kao veće sa lavezom psa
golim usred mrtvog krajolika
kao svoje djetinjstvo od djeteline
ovaj grad trebalo bi srušiti do temelja
ostaviti mješalicu za beton na gradilištu
ona se pojavila jednog dana umjesto ljubavi*

Zdenka PETROVIĆ

CEO JEDAN SVET REČI

*reči s glavom okruglom od rođenja
reči kojima ništa ne možeš dokazati
reči koje ne nauči napamet*

*reči brze i mutne
reči koje se ne daju napipati
reči koji nisu ni za kakav mogući red*

*reči koje se daju maloj deci
reči koje se obese iz nepoznatih razloga*

*svet koji nije niko u stanju uništiti
svet koji niko nije u stanju izgovoriti*

*jedna reč koja može zaustaviti saobraćaj
[na najprometnijem mestu
koja može zašepavati kao ptica
koja može rasprsnuti kao staklo u hiljadu manjih reči
jedna reč koja se propinje kao at
koja se kao i sav ostali kulturni svet sunca
koja je jača od vetra i ima oblik oka*

*reč utisnuta u san kao pečat nečemu određenom
reč zapamćena strasno
reč koja svakako diše bez napora*

*jedna reč koja ne umire
koja ne cveta
jedna jedina reč koju niko ne progoni iz glave*

Dragoljub JEKNIĆ

NOTRE-DAME. — Ne treba joj se isuviše približavati, a još manje ući u nju. Usred letnjeg dana uhvati vas panika i strava gotskog mraka i očajanje turističkog brbljanja. Treba se malo od nje udaljiti, pa ipak ostati dovoljno blizu da se ne izgubi impresivnost monumentalnosti koja nas je fizički nadvladala, a ujedno i dovoljno se izdvojiti iz moći gotskog kamena da bi se uočio galski smisao za šarm zaokrugljenosti i toplote. Najbolje je zato sedeti ispred male kafane koja sa toliko verodostojnosti nosi isto ime, tu, na ivici le Quartiera, upravljena na Seineu. Treba sedeti u rano jutro i ne sedeti dugo, jer uskoro počinju pristizati turisti svih mogućih narodnosti, svi jednako groteskni u svojoj nezainteresovanosti za pravi život ovog predivnog grada, ne bi li hladnim okom svojih kamera iz još jednog ugla uhvatili ovaj kamen XII veka koji njihovim mrtvim srcima ne govori ništa. Jer, ne treba zaboraviti, na svim tim fotografijama ova drevna crkva je u pozadini, dok se u prvom planu blaženo smeše lica ozarena suncem godišnjeg odmora i ponosom malogradjanštine. Skoro sam siguran da sam upravo sedeti za stolom ispred ove kafane u jedno toplo podne video onu nadobudnu američku lady, čiji sam članak čitao, mnogo dana kasnije, u pariskom izdanju New York Herald Tribunea. Ova indignirana dama iz novina našla se pobudjenom da iz perspektive mišje ruke jedne nove, drečave i još nedovoljno provarene, američke kulture održi pridiku francuskom duhu i smislu za lepo, što je za ovu dobronamernu, ali zlovoljnu ženu iz verovatno nekog američkog sivog zaseoka, isto što i smisao za praktično. Oni divni ispusti za kišu, u vidu fantazmagoričnih ispusta, a njemu oči, koje su u izvesnom smislu ostale detinjaste i u ovim svojim dvadesetim godinama, govore su da se kroz njih neće uvući panika nečistih duša ako je u ugledaju kamene aždaje. Da li je ona američka lady osetila koliko nje u ovom intimnom saosećanju lepote tog pariskog sunčanog dana i te katedrale beloga boga, koju ona za celo vreme svoga monologa ni jednom nije pogledala, nikada neću doznati, jer i da sam hteo da je pitam, ne bih imao za to vremena. Takvom je skoro dišu, ovoj američkoj ženi, nisu nikako odgovarali. Prvo, kada se jednom nebo bilo nautušilo, ona se sklonila pod zaklon crkve i baš kada je mislila da je u bezbednosti jedan ogroman slap priljave kišnice sručio se na njenu skoro novu haljinu (inače kupljenu za 18 dolara), a ta kišnica je upravo potekla iz jednog takvog ispusta. Drugo, te strašne glave čudovišnih životinja deluju strahovito onespokojavajuće i na psihu odraslih, a

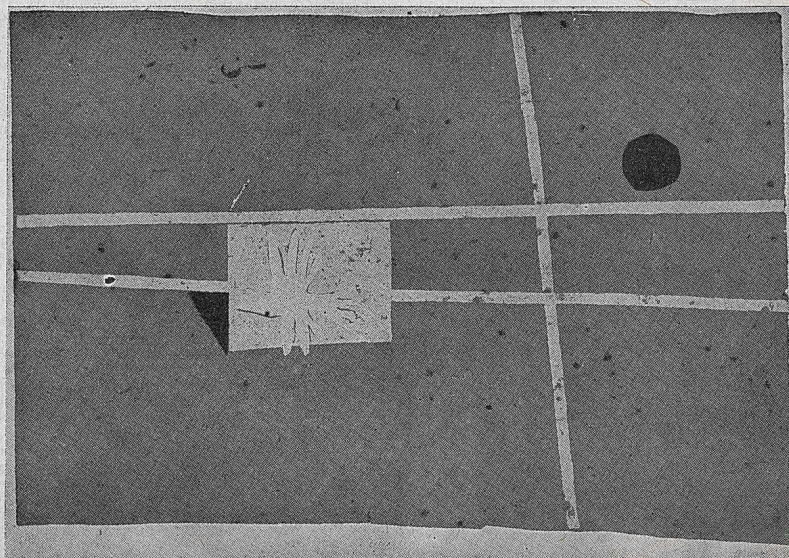
neće li tek na psihu tako nežnih stvorenja kao što su njena dečica, koja će, možda, posle tog košmarnog viđenja, morati potražiti pomoć psihijatra. Dakle, završava ovaj hrabri borac za kulturu i praktičnost, treba sa tih ushićujućih (kakvog li ushićenja!) crkvi srušiti te odvratne i očigledno štetne ispuste za kišu i ovu sprovediti fino pocinkovanim olucima. Ona nakostrešena dama koja je sedela dva stola dalje od mene ispred pomenute kafane bila je toliko nepodnošljivo ista ovoj iz New York Herald Tribunea, da bi se odista mogao zakleti da je to jedna te ista osoba, Kokodakala je celo vreme (oko jedan sat) svojoj milo-krvnoj, vitaminiziranoj i do zla boga neukusno obučennoj dečici u svim mogućim nepodobnostima života u Parizu, počev od pariskih kifli koje, kaže, nisu nikakve (uzgred — pariski croissant uz belu kafu predstavlja posebno zadovoljstvo, kojim se Francuz sa puno umeća predaje iz dana u dan), pa sve do Louvrea, u kojem su se tek od skora setili da otvore bar za okrepjenje. U to je iz pravca Latinskog kvarta našao jedan crnac koji je seo za sto između mene i gospođe iz Heraldica i koji je tako očigledno uživao u svojoj lepoti raspevane katedrale. Bio je odeven tako (pantalone — 2,5 dolara, košulja — dolar i dvadeset centa) da se ne bi mnogo iznervirao ako bi ga polila kišnica iz nekog od onih fantazmagoričnih ispusta, a njegove oči, koje su u izvesnom smislu ostale detinjaste i u ovim svojim dvadesetim godinama, govore su da se kroz njih neće uvući panika nečistih duša ako je u ugledaju kamene aždaje. Da li je ona američka lady osetila koliko nje u ovom intimnom saosećanju lepote tog pariskog sunčanog dana i te katedrale beloga boga, koju ona za celo vreme svoga monologa ni jednom nije pogledala, nikada neću doznati, jer i da sam hteo da je pitam, ne bih imao za to vremena. Takvom je brzinom pokupila svoju dečicu i nestala, možda, direktno u pravcu Amerike. A crnac je sedeo i smešio se dobroćudno i meni, i suncu, i belom bogu, i belom danu koji je bio svuda oko nas. I tu se začela prva asocijacija.

QUARTIER LATIN. — U ove sveže večeri leta gospodnjeg 1961. čovek bi mogao da se zapita ne prisustvuje li u le Quartieru jednom tragičnom anahronizmu. Još se mnogi od nas seća onih

košmarnih dana kada su se mrtvim ulicama pokorene Evrope mogli videti oni strahotni nemački predstavnici „reda i sigurnosti“, koji su, uvek udvoje, išli polako i skoro bi se reklo patećno, da nije bilo one ubistvene animalnosti u njihovom zadatku. Jer, podsetimo se, ovi izabranici „vise rase“ (u svakom slučaju svi su bili viši od 180 cm) kada su bili na dužnosti, sa zastrašujućim metalnim ogrlicama oko vrata, mogli su bez ikakve odgovornosti preduzimati i izvršavati sve moguće mere bezbednosti, sve do ubistva na licu mesta. To je, dakle, bilo 1941. godina, u mraku Evrope i izdvojenom od naroda koji je, i pored sve svoje participacije u ostvarivanju blistavih demeta kulture beloga čoveka, uvek povlačio za sobom rep mraka i nečovečnosti. A danas, posle prošnjalih dvadeset leta, kada je ona nemam mračnjastva odavno satrvela (ili, nadajmo se bar), mi vidimo patrolu naoružane ručnim mitraljezima u srcu kulture Pariza kako promiču pored institucija kao što su Sorbonne, l'Ecole de médecine, le Musée pédagogique, l'Ecole normale supérieure, l'Ecole de droit i mnoga druga imena, od kojih svako ponaosob pobudjuje čoveka da misli na to kako je francuska briljantnost misli možda najlepší cvet u boku kulture beloga čoveka. A taj cvet romanske prefinjenosti prikazuje sada svoje najopasnije trnje i započinje, kao kakav monstruozi karnivora, jedan novi lov na čoveka, u suštini sličan onom germanskom lovu od pre dve decenije. Kažu mi prijatelji Francuzi: „Nema šta da se brineš. Imaš uredan pasoš, a sem toga, belac si. Oni zaustavljaju samo obojene.“ S nekom nejasnom tugom u srcu prolazim senovitim bulevarom St. Germain i pitam se u potajnici duše, nemam li odista šta da se brinem u ovo pozno parisko leto. Jer, pazite! To je lov na čoveka, na obojenog čoveka. Ne na divlju kakvu zverku ili egzotičnu kakvu pticu, na nosoroga ili rajsku pticu na primer. A treba samo malo zakoračiti sa širokog bulevara u uske i mračne ulice, što vode ka Seinei i sreći joneskove nosoroge koji urlaju, izgleda uzalud, u jednoj od najstarijih zgrada Pariza, ili rajsku pticu nekog putujućeg kinenskog folkloru, koji onako usput, pod vedrim nebom zabavlja prolaznike. Prolaznici su, međutim, mnogi obojeni, a među njima crna boja dominira. Ne znam da li ove crne opomene savesti

ankica oprešnik

žetva, 1960.

beloga čoveka nose u svojim kaputima ispravne pasoze i lične karte, ali po belim zubbima koji se iz nasmejanih usta širom svuda prikazuju, rekao bih da su njihove savesti bele i čiste. I idu oni, pripijajući kovrdžavo svoje crnilo uz plave (najčešće obojene) šesnaestogodišnje glave višljastih Francuskinja, i smeše se dobroćudno i meni, i mom belom pasozu, i beloj mesečini koja je bila svuda oko nas. I tu se začela druga asocijacija.

MONTMARTRE. — Penjem se belim stepenicama i ispred mene je bela bazilika dostojna nepodeljenog divljenja. Pa ipak, osećam da sam pogrešio. Sacré-Coeuru ne treba prići sućelice. Ova crkva ne dominira samo Montmartreom, već sa mnogo mesta Pariza daje ona jedan pečat milošte i uzvišenosti, što je dovoljno da u svakoj duši koja oseti Pariz ostavi traga svoje veličanstvenosti. Prići joj spređa znači dovesti ovu veličanstvenost do bolne hipertrofije osećanja. Treba je, dakle, zaobići izdaleka i približiti joj se polako i tiho, smirena, a puna srca, najbolje s desnog boka, ili s desnog guza (à fesse droite), kako to uobičajeno kažu pripadnici jednog čudnog soja ljudi koji obitavaju tu, na ovom bregu Pariza, i koji se teško mogu klasirati u bilo koju socijalnu kategoriju. A tu, à fesse droite, ukvirio se Place du Tertre, koji vam daje sve mogućnosti za tiho i veliko upoznavanje sa belom bazilikom, jer joj pristupate postepeno i bez poze. Mnoga sam sunčana podneva proveo tu u ovo pozno leto Pariza i na domaku te bele otmenosti upoznao jednu crnu skromnost i veličinu. Jedva ako ima dvadeset godina i govori nekim jezikom koji samo njegov, crni bog može da zna koji je. I za divno čudo, svako ko hoće da mu pridje otvorena srca, razume ga u suštini njegove lepote iako ne shvata ni ko je, ni odakle je. Sreo sam ga u trenutku kada ga je jedan revnosni pariski policajac opominjao da svojim slikama koje je izložio bio čulijom i moćnom nebu velikog Pariza i brbljivim i slabim očima malih globtrottera, zaprema isuviše mesta u onoj opštoj vrevi stalnaka za slikanje, boja, četaka, razbacanih slika i samih umetnika tog velikog, otvorenog ateljea uzavrelih nadanja. Zašto se onaj predstavnik vlasti okomio pored tolikih drugih baš na njega, nikom nije bilo jasno, mada ne treba obavazno poći od pretpostavke da je to vršena diskriminacija zbog njegove crne puti, jer je policajac bio vrlo učtiv, ali i vrlo energičan. Gledao sam dobro svog neslućenog prijatelja. On je htelo da slika i da izlaže šta slika, ali u ovom belom danu bela bazilika bacila je na njegovu crnu kožu senku crnju od nje same. Jer, kako mi je te noći uz mnogo i čašicu objašnjavao, za njega i ta crkva, i taj policajac, i sva ona otvorena usta, a zatvorena srca, što prolaze ispred njegovih slika, predstavljaju jedan isti, jedinstveni belid žid koji na mora probiti. Gledao sam ga dobro toga dana i video da mu nozdrve podrtavaju kao u razjarena rasna ata i da mu je po crnom, sjajnom vratu popanula pena. A onda, iznenada, stvorila se uz njega Cécile. Vitka, mlada, senzualna Cécile. Dugi, zlatni plamenovi kose spuštali su joj se niz vrat, a osenčenim očima gledala je zaljubljenom. Nežnim, belim, sladostrasnim prstima tapkala je po oznojanim, razdrženim grudima crnoga čoveka i ovaj se smirivao. Kada sam mu prišao, on se već smejao i kupio svoje prnje. Te noći smo pili po bezbrojnim ubogim kafanama Montmartrea i on mi je poverio svoju veliku viziju, koja je za čudo bila toliko slična mojoj, što je nosim u sebi, ne znam ni sam zašto, već dvadeset godina, samo što je bila iz drugog ugla sagledana. A Cécile, mila i neshvaćena Cécile, bila je stalno uz njega i jedna tiha i nesuzdržana tuga polako mi se uvlačila u srce, jer tu su se odjednom rasvetlele sve moje crno-bele asocijacije koje su vodile to našoj zajedničkoj viziji. U praskozorje odosmo u njegovo potkrovlje i u sam osvit dana voleo sam jednu Françoise koja je bila isto

tako mila i isto tako plava. Voleo sam je iskreno, ali i odistinski tužno, jer sam stalno mislio na malu malu Cécile i njenog crnog čoveka, koji su bili daleko, u mojoj davnoj viziji, ali koji su bili i tu blizu, na domaku moga uzbudjenog srca.

PASSY. — Kod ogromne gvozdena lepote koja je postala sinonim Pariza za turiste iz celog belog (i obojenog) sveta prelazim Seinu i preko Trocaderoa skrećem levo. Passy je preko cele godine tih i otmen (otmenost čuva svoje prilaze sa 200 dolara mesečne kirije za jedan omanji apartman, ne uključujući osvetljenje, vodu, telefon i ostalo), ali sada, u pozno leto tišina je još veća, jer je otmenost dolaskom vrućina odjedila bila nacionalnim Plavim drumom ka belim vilama Mediterana. I odjednom, iz srca te letnje pustoši otmenosti juri jedna limuzina, fascinantno dvobojno drečava i zastrašujuće velika. Prijatelji Francuzi mi kažu da unapred znaju da je u toj crni čovek, a u očima im čitam indignaciju zbog tog flagrantnog kršenja osećanja za meru i ukus, inače svakočudnog na pariskim ulicama. Kažu: „Mi imamo blistavu tradiciju jednakosti i bratstva, ali crni čovek je grub i sirov i nekako čudno miriše.“ (U iste dane čujem i druga mišljenja. Jedna vrlo otmena žena, u ovo pozno leto, i svoje, i parisko, uz jedan vrlo otmen čaj na terasi svoga apartmana što gleda na Trocadero, a preko njega čak na Place de l'Etoile, kaže mi: „Nepovratno sam se okrenula crnom čoveku kao ljubavniku. Francuz je prestao da bude čovek koji oseća ljubav. On je ili prostak ili impotentan. A crni je čovek tako nežan i tako strastan u svojoj želji i svome shvatanju.“) S druge strane, jedna mlada, ali već uveliko rutinirana prostitutka sa Boulevarda de Clichy misleći da sam Amerikanac kaže mi cinično u jednom trećerazrednom bistrou negde izmedju Pigallea i Cirque Medrano, uz peti calvados: „Obožavam crnu intimu anatomiju. Podseća me na rusku interkontinentalnu balistiku, koja tako svemoćno pogadja cilj. Dok vi ostali, vi ste kao vaše, američke rakete praskalice. Mnogo vičete kroz novine, da biste se na kraju rasplakali nemoćno u mome krilu.“) No, ako ostavimo po strani ova mišljenja entre parenthèse i nastavimo da pratimo naše crne prijatelje, koji ima više u razbesneloj mašini, videćemo da oni hvataju prvi veliki bulevar koji ih vodi u Bois de Boulogne. Pet sati je popodne i još dosta vidnih časova dugog pariskog dana je ispred njih. Šta će da rađe u zelenoj šumi ovi crni ljudi u ovaj belid dan? Jesu li to teški poslovni ljudi, ili bar činovnici neke ambasade, koji sada idu da odmore napregnute mozgove u lisnatom zelenilu i jezerskom plavlju o ve ukroćene šume na domaku Pariza? Ili su to američki vojnici sa jedne od bezbrojnih baza koje niču po francuskoj plodnoj zemlji kao pečurke posle kiše, koji, dobivši dopust od nekoliko dana, dolaze i u ovu šumu da po njenim zabljetim puteljcima (uvek asfaltiranim) zadrkaju prolaze mlade žene? Ili su to siromašni, možda čak i studenti, kojima je ona otmena i najboljih godina dama iz Passya kupila kola za uzvrat za njihovu nežnost i strast, i koji sada, posle otplate još jedne rate ove transakcije, dolaze da rekreiraju svoju nežnost i svoju strast vozeći u čamcima mlade Francuskinje po jezeru, oko kojega su se poredjali i mladi i stari Francuzi i koji ih gledaju i možda malo pata. Ne znam u stvari ko su ti crni ljudi i šta će oni da rađe, ali asocijacije se roje, crno-bele asocijacije u parisko pozno leto, i odvode me u moju daleku viziju.

—(—) Nacionalni drum broj 10. Jurim njime u sunčani dan, jer znam da ću uz njega, sasvim blizu Pariza, naći jednu malu, ekzkluzivnu kafanu, koja mi je neophodna u ovim mojim raznobojnim raspoloženjima. Vlasnica je u svojim mladim godinama držala jedan osrednji bordel,

gde je, budući praktična duha, kao uostalom svaka Francuskinja, a željna znanja, učila sve što prosečni Francuz zahteva da mu svakodnevnica bude lepša. Kasnije, kada je skupila dovoljno novca da kupi pravo za zakoraćenje na jedan viši stepenik lestvice društvene hijerarhije, ona je otvorila ovaj mali restoran na domaku Pariza, gde se čovek, ako dublje potegne u džep, može predati svoj slasti francuske gastronomije. I kao što je u svojoj prvoj radnji uvek imala klijentelu da pruži razne amuse-gueules, tek toliko da im ublaži glad, a nadraži (zabavi) gušu, tako je i sada, u svojoj novoj profesiji, a poučena u staroj, uvela isključivo žensku posluđu, koja je sva vrlo, vrlo mlada i vrlo, vrlo dekolovana. A pošto la vieille patronne zna da supruge njenih klijenata imaju, kao sve ortodoksne Parižanke, male i špicaste grudi, te da, sledstveno jednom starom pravilu ljudskih naravi, ovakva ponovljena anatomija neće privlačiti u njenu tihu i poverljivu gastronomsku laboratoriju svakodnevnne vlasnike te ortodoksnosti, to su sve ove mlade vrline, koje tako graciozno raznose najfinije djakonije, gradje-ne tako da neodoljivo izazivaju kod svakog pridošle tih i uzvik, o, il y a du monde au balcon, što slobodno prevedeno kaže — da moćnih li grudil! Medjutim, da se razumemo. Lokal je sasvim, sasvim pristojan i Francuz tu dolazi da bi sladio i guši i očima, ali ništa više. Da, podrazumeva se, i da bi se predao potpunom nerazmišljanju. Ja sam hrlio ovom tihom kutku, medjutim, da bih upravo mislio dugo i predano. Znalo sam da ispred restorana ima nekoliko hrastova koji šire hlad preko stolova što su se u ove letnje dane isturili ispred kafane, izašli skoro sami iz unutrašnjeg štimunga tihog i prijateljskog podrugivanja uzavrele puti mladih devojaka sa posustalom strasti sredovečne gospode. A u mojoj viziji uvek i obavazno stoji jedan stari i moćni hrast, kao neko znamenje podneblja u kojem je beli čovek stvarao sebe i svoju kulturu. I sada, savladan dobrim ručkom, slatkom alžaskom belicom i oporim burbonskim crvenilom, ja se predajem jednom mnogo puta vidjenom i mnogo puta dogradjivanom snu.

SNVIDJENJE BELOG RATNIKA. — Umorni ratnik legao je pod hrast i počeo da bira pravo svome dotadašnjem životu i životu koji je ispred njega i njegove smrti. Pejzaž je toplog poznog leta. Izlaze slike svega što je bilo dostojno njega u dugoj istoriji bele kulture. I sve se međusobno izmešalo u jednom jedinstvenom kovitlacu opštih vrednosti. A sve je to sada na svome zahodu. Probudjeni crni ratnik bježe svoju pobeđničku bitku, a možda je negde tamo u daljini i žuta neka, obojena dakle, vrednost.

Beli ratnik se setno priseca svih svojih prošlih slavlja. I tada, u paroksičnu svoga snovidjenja, on spoznaje ne samo svoju ličnu sudbinu, već i sudbinu svoje žene, one osobe iz koje je crpao sve svoje snage i u koju je uranjao sve svoje vrednosti. I on shvata da će biti morala i da će biti patnji, ali da će i u najtamnijoj dubini pada i nemoći, kao potpuno izdvojen jedna kadmogorija svih dotada znanih mu vrednosti, svetlucati neuglasiva jedna crvena svetlost, vrela i pohotljiva. Bela žena širiće svoje krilo, sa otporom neprihvatanja i dubokog jada, ali širiće ga. I primiče u njega seme crno.

I beli ratnik vidl vrlo precizno da njega više nema, fizički više ne postoji. Ali bela žena nastavlja put bele rase, bez obzira što je koji crnilom sve više i više. Ona, medjutim, kao i uvek, shvata to druktije i daje obrazloženje iz svoga ugla, toplog i svodiljivog: Zar ja u stvari ne rasvetljavao to crnilo!

I beli ratnik vidl kako u beloj ženi iskonska žudnja za semenom nadvladava rasni ponos. I ona se više ne opire, ne biva nošena sudbinom, već nasrćući svojevoljno na taj crni falus koji štrca seme, novo i moćno, ona uzima uzde sudbine u svoje ruke.

ZBOG RIBA

*Iskandžiš se od sebe
(porazbijaš izvor sa koga piješ)
pregladne pućinskih vidika
pa legneš na beton gde se ljudi sunčaju*

Detle oklizne

*i čelom udari po talasu
koji je pobegao iz mora.
Tako se čini da kamen plače
za golišavkom ili vidikom.*

*Zemlja se smeje
pa u svom pupku vodom trese
bezobzirno da bi mu i ribe video.*

BEZ HRABROSTI

*Jedan prebrz talas
tek zamaljano izrače kraj puta.
I riba kao lopta kad leti.
I samo dotle dok se sunce ne istopi
udarace pogled zasenčen skrivanjem.*

*Zatvorenim knjigama gledaču
cvet skovan nadahnućem
ako bude gažen.*

SAN

*Bezvetrina uzalud grkljan vadi danu
oko struka reč je udarila san.
Uoče pupkava
i gorak zrikavao kroz meso stenje
na dnu mirisa.*

Aleksandar VOZIĆ

I proklinje je beli ratnik, jer kao kućka, legla sa uništenjem svoga sadruca, zgazivši sve one lepote koje je on njoj kroz celu svoju istoriju stvorio i pred njene noge stavljao.

Kroz pejzaž poznog leta prostruji namah jesen, kao predznak zime koja se skrila u nekom nevidjenju, ali koja je ipak tako prisno blizu. I tu beli ratnik doživljava katarzu svoga snovidjenja. On uviđa da je bela žena u stvari na svoj osobeni način preuzela ispalni mač iz njegove umorne ruke i da je nastavlja borbu koju je on vodio. On uviđa da je ta borba, iako ju je bela žena prihvatila kao svoju vlast i svoje podavanje, ipak borba koja vodi pobeđi, jednoj zajedničkoj crno-beloj pobeđi, dakle jednoj višoj etičkoj kategoriji no što je on to sanjao.

I beli ratnik blagosilja belu ženu, ali ujedno zaželi, svom snagom jedne tragedije, svoju skorou smrt.

CHAMPS-ELYSEES — Moj poslednji dan u Parizu u ovo pozno leto. Nebo je nepomućeno plavo i svuda je toplo, i oko mene, i u meni samom. Pariz započinje da dobiva svoj pravi lik. Pristižu beskrajne kolone automobila, koji dovode odbegle Parizane leta, a moderni hodočasnici jedne pomalo snobovske relictije povlače se iz ove metropole bele rafiranosti. Ako se izostavi ona prirodna izmešanost rasa i naroda u Latinskom kvartu, koja traje stalno, ostaju uglavnom dve vrste stranca, koja se dakle, ne povlače, Amerikanac i čisti čovek. Prvog sa Francuzi, i pored usvajanja njegovih životnih navika, pa čak i uvodjenjem njegovih reči u svoj bogati i lepi jezik, ipak u duši ismejali i onda

prihvatili kao svoga, beloga je, kao kućka, legla sa uništenjem svoga sadruca, zgazivši sve one lepote koje je on njoj kroz celu svoju istoriju stvorio i pred njene noge stavljao. Crni čovek je, medjutim, povićen i negde u senčini. On bježe svoju bitku (studira, voli, biva prihvatana i biva proganjen), tiho, svuda po Parizu, i otmenom i neotmenom, ali ga ovde, na žili kucavici, još nema. On njom prolazi, zadržava se i ode, ali tu ne živi. No, mudri i dobri Francuz zna da se bižli dan kada će se upravo tu, u srcu svetlosti Pariza voditi bitka beloga ratnika. I da će se nacija koja je dovela rafiranost kulture do njenog krajnjeg dokmeta najzad nepovratno prikloniti novim, crnim vrednostima. Sedim sa jednom odistinski plavom Francuskinjom ispred kafane sasvim blizu Etoilea i mislim kako bih voleo da moj prijatelj sa Montmartrea dodje i sedne za naš sto. Možda bismo u ovom blagom danu pariskog leta uspeli da uskladimo naše dve vizije, koje su u onoj noći Montmartrea izgledale tako slične, a opet, i tako različite. Njegovu viziju nisam nikom ispričao, jer je ona, van one jedinstvene konstelacije događajja i strasti, kroz koju sam prošao te čudesne noći Pariza, i neispričljiva. Možda će, medjutim, ona, jednog dana postati okosnica svih budućih vrednosti kojoj će se prikloniti umorni ili beli ratnik pred samu svoju smrt. Nehotice se trzam i hvatam za ruku svoju belu prijateljicu. Glavom bezobzirne jurimo ka jugu. Nacionalni drum broj 7 i crvena jesen. Napuštam Pariz sa nejasnom tugom u srcu.

Ivan ALEKSIĆ